

Ο «Μικρός Ναυτίλος» του Ο. Ελύτη, μια ελπίδα στο θαύμα (Βασιλική Ρούσκα, ΜΑ Θεολογίας)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο μικρός ναυτίλος (1985) του Οδυσσέα Ελύτη είναι ένα έργο που δεν είχε την ίδια απήχηση με άλλα έργα του νομπελίστα ποιητή. Θυμίζει άλλοτε πεζό και άλλοτε ποιητικό λόγο και κινείται χωροχρονικά μια στο ποιητικό παρόν του ποιητή και μια στο παρελθόν του. Διαβάζοντας κανείς τον μικρό ναυτίλο ευθύς εξ αρχής αντιλαμβάνεται πως ο τόπος αναφοράς του ποιητή είναι η Ελλάδα. Οι εικόνες που περιγράφει είναι λυρικές γι' αυτό ίσως γράφει πως «πρέπει την ίδια στιγμή στην ευαισθησία μας να 'ναι καλοκαίρι» για να μπορεί ο αναγνώστης να αντιληφθεί την λυρικότητά τους. Οι εικόνες είναι βγαλμένες από το Αιγαίο και την Ελλάδα και αποκαλύπτονται σε κάθε λέξη αποκαλύπτοντας ταυτόχρονα τον ίδιο τον ποιητή. Οι λέξεις για τον ποιητή λειτουργούν ως κλειδιά που ξεκλειδώνουν την συγκίνησή του και τις καταγράφει. Οι λέξεις συνθέτουν τις εμπειρίες του μικρού ναυτίλου, λέξεις απλές, καθημερινές (αλάτι, ελιά, περγαμόντο κ.ά.) και ονόματα με ιερό περιεχόμενο βγαλμένα από την χριστιανική παράδοση (εκκλησιάκι, εικόνισμα, Παναγία, Ύψιστος κ.ά.).

Η έννοια του θείου και το χριστιανικό στοιχείο είναι εμφανή σε αρκετά σημεία του βιβλίου («Ο αέρας σηκώνεται. Το θείο θριαμβεύει.», «Ονειρεύομαι μιαν Ηθική που η έσχατη αναγωγή της να οδηγεί στην ίδια ομοούσια και αδιαίρετη Τριάδα.»). Ο φόβος για τη φθορά και τον θάνατο είναι επίσης εμφανής, περισσότερο σαν σκέψη ενδόμυχη του ποιητή, σαν ερώτημα υπαρξιακό «Έστρεψα καταπάνω μου τον θάνατο σαν υπερμέγεθες ηλιοτρόπιο», «Το ρολόι που μας αφορά δεν είναι αυτό που καταμετρά τις ώρες αλλά που κατανέμει το μέρος της φθοράς και της αφθαρσίας των πραγμάτων όπου, έτσι κι αλλιώς, μετέχουμε, όπως μετέχουμε στη νεότητα ή στο γήρας.». Διέξοδο στην υπαρξιακή, άκρως ανθρώπινη αγωνία του ποιητή δίνει η ίδια η ζωή και η αξία της γι' αυτό και μέσα από τις λέξεις προσπαθεί να περιγράψει τα στοιχεία που τη συνθέτουν, μια ζωή παραδοσιακή, ελληνική «και με φως και με θάνατον» που να την αποτυπώνουν οι αισθήσεις αφού «χωρίς αμφιβολία υπάρχει για τον καθέναν από μας κι από μια ξεχωριστή, αναντικατάστατη αίσθηση». Αυτή η αίσθηση μπορεί να είναι στιγμιαία σαν μια αναλαμπή φωτός ώστε να «χρωστάμε στη διάρκεια μιας λάμψης την πιθανή ευτυχία μας.».

Ο μικρός ναυτίλος είναι μια περιπλάνηση, μια αναζήτηση για το καλοκαιρινό φως, τη διαφάνεια του νερού και της θάλασσας, την καθαρότητα του ασβέστη, τη γνησιότητα της αίσθησης και το άπιαστο της αθανασίας που «δεν τα κρατάνε όλα οι ζωντανοί». Προς το τέλος της ποιητικής σύνθεσης ο ποιητής κάνει τη γενική αποτίμησή του για τη ζωή του «Πουθενά αλλού δεν ένιωσα τη ζωή μου τόσο δικαιωμένη όσο πάνω στη γέφυρα ενός πλοίου. Στη θέση τους τη σωστή, τα πάντα: οι βίδες, οι λαμαρίνες, οι σωλήνες, τα συρματόσχοινα, οι αεραγωγοί, τα όργανα πλεύσεως• και ο ίδιος εγώ που εγγράφω την αέναη μεταβολή παραμένοντας στο ίδιο σημείο. Ένας πλήρης, αυτάρκης και συγκροτημένος κόσμος που μου ανταποκρίνεται και του ανταποκρίνομαι και εισχωρούμε μαζί σαν ένα σώμα στον κίνδυνο και το θαύμα. Πλοίο διαρκείας η χώρα μου.». Προορισμός για τον ποιητή είναι «το βαθύτερο νόημα ενός ταπεινού Παραδείσου, που είναι ο αληθινός μας εαυτός, το δίκιο μας, η ελευθερία μας, ο δεύτερος και πραγματικός ηθικός μας ήλιος», ένας Παράδεισος που νοείται ως ανθρώπινο «δικαίωμα» και όχι ως παλαιοδιαθηκική «νοσταλγία».

Το ελυτικό αυτό έργο έχει αναφορά τόσο στον θάνατο όσο και στη ζωή. Από τον τίτλο του έργου αλλά και σε όλη την έκτασή του εμπλουτίζεται με εικόνες ελληνικές, βγαλμένες από το Αιγαίο, τον ασβέστη των Κυκλάδων, τον νησιώτικο αέρα, τις ελληνικές γεύσεις που παρακινούν τον αναγνώστη ή και τον ακροατή να δοκιμάσει την περιπέτεια της ζωής, να επανεξετάσει τις δομές και τις αξίες της, να έρθει σε επαφή με τις ομορφιές της φύσης με όλες τις αισθήσεις του, να ζήσει ο

ίδιος σαν ένας μικρός ναυτίλος, να αισθανθεί σαν ένας μικρός ναυτίλος, να ονειρευτεί και -ελεύθερος- να ελπίζει στο θαύμα.